

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.01
у Національній академії внутрішніх справ
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента
кандидата юридичних наук, доцента,
першого проректора ЗВО «Університет Короля Данила»
Косьмія Михайла Михайловича
на дисертаційну роботу **Липовець Юлії Олександрівни**
«Правові цінності як ідеали та компроміси»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.12 – філософія права

Актуальність теми дослідження. Проблематиці, якій присвячено дисертаційне дослідження Юлії Олександрівни Липовець, притаманна актуальність як у теоретичній, так і у практичній площині. Адже антропоцентризм та аксіологічність сучасного правознавства є його визначальними рисами.

Тема правових цінностей зберігає свою актуальність впродовж минулого та поточного століть. І якщо в межах класичного правознавства проблематика правових цінностей була надбанням філософської думки, то починаючи з ХХ століття правові цінності проторували собі шлях і в правознавстві, що пояснюється серйозними змінами в світоглядних орієнтаціях людства. Нове сприйняття ідеї гуманізму, абсолютизація виняткового становища людини в світі, визнання оригінальності регіональних культур, а відтак і специфічних систем цінностей, визначають якість національних правових систем.

Особливістю роботи, яка опонується, є те, що вивчення проблем правових цінностей в науковому пізнанні має давні традиції у філософії та інших соціальних науках, однак слід визнати, що до цього часу не існує строгого, усталеного, однозначного визначення правової цінності. Це, своєю чергою, зумовлює широкий діапазон трактування феномену правової цінності, про що і йдеться в дисертації Ю. О. Липовець.

З огляду на зазначене та положення, викладені науковицею у дисертації і відповідно авторефераті, актуальність теми є обґрунтованою та не викликає сумнівів.

Закономірним із огляду на актуальність теми є **зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами**. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії розвитку системи МВС України до 2020 року, Національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року, а також Положення про організацію проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у системі МВС України та в НАВС, Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, загальної академічної тематики наукових досліджень і теми наукових досліджень кафедри філософії права та юридичної логіки «Філософські та методологічні проблеми правознавства та правоохоронної діяльності», річних планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт МВС України, академії та кафедри. Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол № 23 від 29 листопада 2016 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Завдання дисертаційного дослідження були вирішені Липовець Юлією Олександрівною у відповідних розділах і підрозділах, що дозволяє зробити висновок про досягнення дисертанткою поставленої мети, що полягає у комплексній філософсько-правовій характеристиці дуальної природи правових цінностей.

Обрані об'єкт та предмет дисертаційної роботи обумовили підходи дисертантки до визначення наукової новизни одержаних результатів, яке полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним

дослідженням правових цінностей як ідеалів та компромісів.

Сформульовані в дисертаційній роботі та публікаціях за темою дисертації наукові положення, висновки та рекомендації, спрямовані на вирішення поставленої мети і розв'язання зумовлених нею завдань, у цілому є обґрунтованими та переконливими. Їхній теоретичний фундамент становлять наукові положення і здобутки, отримані як українськими так і міжнародними вченими-представниками різних галузей знань, зокрема юриспруденції, філософії, психології, політології та ін., перелік публікацій яких наведений у списку використаних джерел.

Практичне значення дисертаційної роботи Юлії Олександрівни Липовець полягає у тому, що сформульовані в ній положення і пропозиції є значним внеском у розвиток філософії права, що поглиблюють знання природи правових цінностей в межах філософсько-правового дискурсу. Отримані результати мають важливе практичне значення у законодавчій діяльності – для вдосконалення правових норм, внесення змін до законодавчих та інших нормативних актів, якими врегульовано освітні процеси в українському суспільстві; правовиховній площині – теоретичні висновки, пропозиції та рекомендації, що містяться в дослідженні, можуть слугувати матеріалом у роботі, спрямованій на підвищення рівня правової культури та правосвідомості населення, студентської молоді; навчальному процесі – зазначені результати можуть бути використані під час підготовки підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів з курсів «Філософія права», «Професійна етика», «Юридична деонтологія», «Теорія держави і права», «Культурологія» (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 7 липня 2020 року, акт впровадження Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова від 7 вересня 2020 року, акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 14 січня 2021 року); просвітницькій роботі – для підвищення рівня правової культури та правосвідомості населення.

До найбільш вагомих наукових положень, що характеризуються

новизною або її елементами, слід виокремити такі:

- сформульовано тезу про правові цінності як ідеали та компроміси: правові цінності-ідеали виконують світоглядно-орієнтуєчу функцію в культурі та є «граничними» поняттями; натомість правові цінності-компроміси є феноменом юридичного простору та покликані впорядковувати конкретний соціально-юридичний простір;

- проаналізовано правові цінності в контексті неолібералізму. При цьому неолібералізм трактується як сучасна культурологічна тенденція, яка має свої вияви у всіх сферах суспільного буття, у формі ринкового обміну, який є основою для системи етичних норм, достатніх для врегулювання усіх людських дій;

- з філософсько-правових позицій проаналізовано феномен дизабіліті як особливий вид дискримінації в контексті такої правової цінності, як толерантність, оскільки остання розкривається у правовій площині як конкретизація принципу рівноцінності «Я» та «Іншого» як універсальної цінності, що корелюється із правовим принципом рівності та зняття напруження в дихотомії «свій-чужий», яка є основоположною засадою правової регуляції;

- запропоновано авторську методологію філософсько-правового дослідження феномену правових цінностей, з урахуванням їх дуальної природи (запропонована методологія має плюралістичний характер та представляє сукупність сучасних методологічних підходів, методів і принципів наукового пізнання в контексті їх зумовленості предметом і завданнями філософсько-правового дослідження правових цінностей);

- питання толерантності як сучасної правової цінності, яка досліджується через опис конкретних механізмів формування і виявів толерантності як способу суб'єктного існування особистості в культурі; а в практичній площині є вибудовуванням моделі процесу виховання толерантності, визначення найбільш ефективних шляхів розвитку здатності до

сприйняття іншої культури, іншої системи цінностей без втрати власної ідентичності;

- положення про лукізм як про сучасний вид дискримінації, який називають «расизмом XXI століття»;

- наукове положення, що правові цінності як продукт і водночас інструмент впорядкування конкретного соціокультурного контексту, є результатом історичного розвитку людства, квінтенсенцією ціннісного універсуму конкретної культури;

- ідея бінарного характеру правової регуляції через відношення «свій-чужий» та роль у ній толерантності як правової цінності, при цьому остання розуміється як всезагальна цінність та підґрунтя миру між різними соціальними групами та ін.

Оцінка змісту дисертації. Обґрунтованою з наукової точки зору є архітектоніка роботи, яка опонується, що нею обумовлена повнота та всебічність розкриття дисертанткою предмету наукового дослідження. Відтак дисертаційна робота є логічно обґрунтованою і повною мірою відповідає завданням, об'єкту та предмету дослідження.

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Разом із тим, необхідно відзначити, що наукова робота, подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, містить низку дискусійних моментів, що потребують додаткового обґрунтування дисертанткою під час проведення публічного захисту дисертаційного дослідження.

1. Розділ I «Теоретико-методологічні засади дослідження правових цінностей» присвячений теоретичним питанням дослідження. Якщо керуватися трактуванням поняття «правова цінність» за аналогією з видовим поняттям «цінність», то для нього притаманним є багатоманітність і багатозначність. В зв'язку з цим, перефразовуючи тезу А. Івіна, «правовою цінністю може називатися любий із трьох елементів, із яких зазвичай складається ситуація

оцінювання: предмет, який оцінюється; зразок, який лежить в основі оцінки; відношення відповідності об'єкта, який оцінюється, твердженню про те, яким він повинен бути». На нашу думку, в тексті роботи бракує матеріалу, який би розкривав більш повно особливості правової цінності як зразка. Адже визначення правової цінності як зразка, який лежить в основі оцінки суб'єктом об'єкта пізнання, дозволяє відмежовувати його від однопорядкових – етичних, моральних, політичних цінностей.

2. Досить цікавою є постановка питання про співвідношення сучасних видів дискримінації та толерантності (Розділ 3 дисертації). Але авторка обмежується лише констатацією цієї проблеми. На нашу думку, було б доцільно більш детально та розлогіше зупинитися на розкритті цієї проблеми, що послугувало б більшої теоретичній цінності дослідження.

3. Авторка багато уваги приділяє з'ясуванню специфіки правових цінностей (як ідеалів, так і компромісів) в межах європейської культури. Видається, кожна держава має та обґрунтовує власну систему соціальних і правових цінностей, які є сукупністю панівних в суспільстві уявлень про «належне» і «суще», про правомірне і неправомірне, дозволене і недозволене. Автор у Розділі 2 детально зупиняється на особливостях ціннісно-правових настанов держав, які належать до європейської та неєвропейської культури (для східних держав притаманне сприйняття права та правових цінностей через призму релігійної ідеології, традицій та звичаїв. Для європейських держав характерним є розгляд права і правових феноменів як ідеї, яка є основою організації життя суспільства, яке вибудоване на свободі вибору людини та її здібності самостійно приймати рішення). Тому є не зовсім зрозумілим неврахування авторкою специфічно-національних особливостей ціннісних настанов сучасного українського суспільства.

4. Дуже цікавою видається позиція авторки щодо диференціації правових цінностей на універсальні та фундаментальні, зокрема в частині проблем прав людини та їх універсального характеру. Нам імпонує така

позиція авторки, але більшої ваги та значимості такий підхід набув би, якби авторка більш детально аргументувала свою позицію.

Загалом, встановлені зауваження у жодному випадку не ставлять під сумнів отримані наукові результати та носять дискусійний характер.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам (повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях; виконання вимог академічної доброчесності). Основні положення дисертаційної роботи в достатньому обсязі висвітлено в наукових статтях і тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що за якісними та кількісними показниками відповідають вимогам, що ставляться до таких матеріалів, опублікованих за темою дисертації.

Дисертаційне дослідження є актуальним, завершеним, самостійним та аргументованим, характеризується науковою новизною і має значення не лише для сучасної філософії права зокрема, але й для правотворення і державотворення загалом. Рецензована робота не ставить під сумнів самостійний характер виконаного дисертанткою наукового дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Виходячи з наведеного вище, можна стверджувати, що дисертаційна робота відповідає вимогам, сформульованим у п.п. 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р, зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів № 656 від 19 серпня 2015 року, а її авторка Липовець Юлія Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.12 – філософія права.

Офіційний опонент:
кандидата юридичних наук, доцент,
перший проректор
ЗВО «Університет Короля Данила»

Михайло КОСЬМІЙ

